

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

HT 2009

Institutionen för handelsrätt
HARK13
Kandidatuppsats i arbetsrätt

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Ursprung och tillämpning – en självklarhet?

Sammanfattning

Vad är mänskliga rättigheter? Varför har vi dem? Var kommer de ifrån? Försöken att svara på dessa frågor har sett olika ut beroende på var i mänsklighetens historia vi vänder oss. Under flera århundraden har filosofer diskuterat rättigheterna som givna av Gud för att på senare tid försöka lösgöra sig från denna utommänskliga grund. En markering för denna förändring av resonemangen kring rättigheter har kunnat skönjas i samband med FN:s uppkomst och nedtecknandet av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

Europakonventionens artiklar skrevs med inspiration från FN:s allmänna förklaring. År 1953 ratificerade Sverige Europakonventionen som idag står över all svensk lag. Uppsatsen belyser mänskliga rättigheter ur flera vinklar – historiskt, filosofiskt, religiöst och juridiskt. Från filosofin hämtas två centrala begrepp: värdeobjektivism och relativism. Det förstnämnda beskriver en universell moral och det andra den kritik som riktas mot denna universalism.

Rättsfallet där Åke Green stod åtalad för hets mot folkgrupp binder samman de olika synvinklarna och satt i ett filosofiskt perspektiv utgör diskussionen om målet en av beståndsdelarna i försöket att svara på frågan: Vad har värdeobjektivism och relativism för betydelse i förhållande till mänskliga rättigheter?

En vidare diskussion utifrån frågeställningen berör vilket samband FN:s antagbart sekulära mänskliga rättigheter har till den religiösa bakgrund konceptet ursprungligen har.

Nyckelord: Mänskliga rättigheter, värdeobjektivism, relativism, filosofi, Europakonventionen

Abstract

What are human rights? Why do we have them? Where do they come from? The attempts to answer these questions are as many and as diverse in nature as the times in which they have been asked. For centuries philosophers held the rights as God given, but have in recent times attempted to free them of these non human origins. A sign of this shift in perceptions regarding the rights has been discernable with the founding of the UN and the establishment of the Universal Declaration of Human Rights.

The articles of the European Convention on human rights were directly influenced by the Universal Declaration. In 1953 Sweden ratified the European Convention which today supercedes its national law. This essay treats human rights from different perspectives – historical, philosophical, religious and legal. Philosophy supplies two important concepts: moral universalism and relativism. The former describes an unquestionable moral of sorts, while the latter offers a critique against this universalism.

The legal case in which Reverend Åke Green was charged with hate speech directly relates to all these perspectives. From a philosophical standpoint, the discussion of the case provides an important contribution towards the exploration of the following question: What are the values of moral universalism and relativism with regards to human rights?

Further discussion rooted in the same question involves what relation the presumably secular human rights of the UN have to the original religious background of the concept.

Keywords: Human Rights, moral universalism, relativism, philosophy, the European Convention

Innehållsförteckning

Förkortningar	5
1 Inledning	6
1.1 Syfte	6
1.1.1 Mänskliga rättigheter och arbetsrätt	7
1.2 Metod	8
1.2.1 Avgränsningar	8
2 Mänskliga rättigheter	10
2.1 FN-stadgans tillkomst	10
2.2 Europakonventionen	11
2.2.1 Konventionen i Sverige	11
2.2.2 Margin of appreciation	13
3 Historik bakom mänskliga rättigheter	14
3.1 Tre rättighetsgenerationer	14
3.2 Grundläggande problem med rättigheter	14
3.3 Värdeobjektivism	15
3.3.1 Två typer av värdeobjektivism	16
3.4 Värdeobjektivismens ursprung	17
3.4.1 John Locke	18
3.4.2 Immanuel Kant	19
3.4.3 John Rawls	21
3.5 Problematik med universella rättigheter	22
3.5.1 Följder i praktiken	22
3.5.2 Relativism	23
4 Fallet Åke Green	25
5 Diskussion	28
5.1 Åke Green	29
5.1.1 Värdeobjektivism och relativism i Greenmålet	30
5.2 Mänskliga rättigheter – det sekulära svaret?	31
5.2.1 En västerländsk idé?	32
5.3 Det religiösa inflytandet	34
5.4 Avslutande diskussion	35
Referenser	37

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
EES	Europeiska Ekonomiska Samarbetet
EU	Europeiska Unionen
FN	Förenta Nationerna
HD	Högsta Domstolen
ILO	International Labor Organisation
LAS	Lag (1982:80) om anställningsskydd
MR	Mänskliga Rättigheter
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv, avd. 1
Prop	Proposition
RF	Regeringsformen
TR	Tingsrätt

1 Inledning

Mänskliga rättigheter som globalt gemensamt koncept har i praktiken med etableringen av FN och den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna funnits i drygt sextio år. Ur ett historiskt perspektiv sett är detta en ytterst kort period men inflytandet på ett politiskt och ideologiskt plan gällande mänskliga rättigheter har varit desto viktigare. Många människor är dagligen utsatta för extremt lidande trots att många samhällen är mer demokratiserade nu än någonsin tidigare i historien.¹ Världsopinionens medvetenhet har höjts och frågor som tvångsarbete, orättvisa fängelsestraff, tortyr, diskriminering och förnekandet av basala samhälleliga rättigheter har blivit svårare att rättfärdiga för omvärlden.

FN är resultatet av den insikt stora delar av världens länder och dess regeringar kom till under andra världskriget - något måste göras. I sviterna av två världskrig blev FN:s ideologi uppenbar: organisationen fick i uppdrag att förnya tron på de mänskliga rättigheterna. Därmed instiftades rättigheternas upprätthållande som ett av organisationens ändamål och huvudsyften.²

1.1 Syfte

Med denna uppsats vill jag närmare utforska konceptet mänskliga rättigheter. Det är ett begrepp som vi i Sverige och stora delar av västvärlden värderar högt men samtidigt också tar för givet. Alla individer i Sverige är idag uppmärksammade genom att vi är givna grundlagsskyddade rättigheter. Dessa är bakgrunden till flertalet lagstiftningar som vi är skyddade genom. Min nyfikenhet för mänskliga rättigheter väcktes då jag insåg att människan har resonerat kring termer som rättigheter ända sedan växande samhällen ökade behovet av trygghet och stabilitet. Det vi upplever vara självklart är däremot vid närmare anblick tämligen svårdefinierat och kan enkelt ifrågasättas. Vi innehar, som konstaterat, rättigheter – men vad är en rättighet

¹ Stackhouse, Max L, *Human Rights and Public Theology: The Basic Validation of Human Rights*, 1999, s. 12. Stackhouse är professor i kristen etik vid Princeton University.

² Månsson, Katarina, *FN-stadgan och mänskliga rättigheter*, 2009, s. 42. Månsson är Human Rights Officer och Ph.D vid National University of Ireland. Artikelnen är publicerad i antologin *Mänskliga rättigheter – ett ofullbordat uppdrag*.

egentligen? Vad är innebörden? Vem har givit oss dem? Om en så basal sak är svårhanterlig men samtidigt också en del av Sveriges rättstillämpning – vad har det för rättsliga konsekvenser? Genom att historiskt redogöra för den filosofiska aspekten av mänskliga rättigheter ämnar jag att visa på uppkomsten av och komplexiteten med begreppet. Jag kommer att behandla ett rättsfall från Högsta Domstolen i syfte att belysa hur en tillämpning av de filosofiska rättighetsbegreppen påverkar både resonemang och domslut i dag. Slutligen kommer jag även att diskutera de mänskliga rättigheterna ur ett religiöst perspektiv. Anledningen är att tydliggöra ett eventuellt teologiskt samband mellan de antagbart sekulära mänskliga rättigheterna – något som vid en första anblick inte heller verkar självklart.

Den huvudsakliga frågeställningen lyder: Vad har värdeobjektivism och relativism för betydelse i förhållande till mänskliga rättigheter?

1.1.1 Mänskliga rättigheter och arbetsrätt

Inom arbetsrätten är mänskliga rättigheter en viktig grund. Diskrimineringslagstiftningen är direkt baserad på mänskliga rättigheter. Europakonventionen står över all svensk lag och svenska domstolar skall direkt tillämpa konventionen. På flera områden har Arbetsdomstolen tolkat Europakonventionen och därigenom tydliggjort hur mänskliga rättigheter påverkar svensk rättspraxis.

I AD 1998 nr 17, gällande föreningsfrihet, redogjorde Arbetsdomstolen för sin inställning huruvida Europakonventionen kan åberopas i tvister mellan enskilda. AD fastslog att artiklar i konventionen som kan vara av betydelse i förhållandet mellan enskilda skall kunna tillämpas i tvister dem emellan. Denna inställning förstärktes ytterligare i ett liknande mål - AD 2001 nr 20.

Även i målet AD 1998 nr 97 tydliggörs relationen mellan Europakonventionen och tolkningen av svensk arbetsrättslagstiftning. Europadomstolen hade att ta ställning till om genomförande av drogtestar på en svensk arbetsplats var förenliga med artikel 8 i konventionen.³

³ Westregård, Annamaria, *Drogtester på den offentliga sektorn – är de genomförbara med stöd av arbetsledningsrätten?* 2005, s. 662. Westregård konstaterar att Europadomstolens praxis har betydelse för svenska domstolars tolkning av Europakonventionen.

Arbetsdomstolen dömde i AD 1986 nr 11 att en arbetstagares krav att på grund av sin religion få bära turban vid Göteborgs spårvägar istället för uniformsmössa utgjorde saklig grund för uppsägning enligt 7 § LAS. Domen grundades utan tanke på religionsfrihet, en idag omöjlig tanke då religionsfriheten är en av diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagstiftningen som inte fanns vid tidpunkten för avgörandet.⁴

Då uppsatsen behandlar bakgrunden och ursprunget till mänskliga rättigheter kan det vara av vikt att bära med sig förståelsen av relationen mellan mänskliga rättigheter och arbetsrättslig lagstiftning och hur den tar sig uttryck i svensk rättspraxis.

1.2 Metod

En kombination av olika metoder används i uppsatsen. Dels har jag utforskat filosofisk och historisk facklitteratur för att skapa en tidslinje över rättighetsbegreppet och tydliggöra resonemangen bakom dessa. Vid litteratursökning har jag använt mig av biblioteksdatan Lovisa och databasen ELIN vid artikelsökning. Jag har även använt mig av sedvanlig juridisk metod⁵ för att undersöka framkomst och tillämpning av mitt rättsfall. Genom att kombinera olika ämnesområden som filosofi och juridik är intentionen att spegla ytterligare en dimension i rättstillämpningen som rör värdegrunder. Då rättigheter inte alltid har självklara motiveringar för sin existens leder detta till möjliga komplikationer som genom teoretisk filosofi och juridisk praktik kan visa på ett större sammanhang.

1.2.1 Avgränsningar

Denna uppsats innehåller ett flertal teoriförklaringar. Vid dessa förklaringar har jag valt att, för begriplighetens skull, gruppera teorier och ideologiska begrepp var för sig (exempelvis värdeobjektivism). Grupperingen illustreras genom att förklara hur en individ av en viss uppfattning skulle resonera. Verkligheten kring teorier är givetvis mer komplex. Förståelsen av dessa begrepp blir dock tydligare genom ett generaliserande kring deras tillämpning.

⁴ Se Fahlbeck, Reinhold, *Ora et labora Bed och arbete Om religionsfrihet i arbetslivet*, 2002. Fahlbeck resonerar huruvida målet skulle dömts annorlunda idag med senare tillkommen diskrimineringslagstiftning.

⁵ Lehrberg, Bert, *Praktisk juridisk metod*, 2006, s. 18.

Antalet teorier har också begränsats. Det motsatsförhållande som illustreras mellan teorierna utesluter inte flertalet andra begrepp och uppfattningar som nyanserar bilden. Dessa ryms inte inom ramarna för denna uppsats men deras frånvaro tillåter eller möjliggör istället en polarisering av frågan som skulle gått förlorad om de vore inkluderade.

Valet av rättsfall som behandlas i uppsatsen grundar sig till en början i att det är ett svenskt, relativt aktuellt fall som hade att förhålla sig till både religions- och yttrandefrihet. Fallet fick mycket uppmärksamhet i media under rättsprocessen och väckte mycket känslor hos allmänheten. Utgången i fallet var till synes inte heller självklar.

Ämnet mänskliga rättigheter är enormt och vida diskuterat. Uppsatsen kan omöjligt ge en heltäckande bild utan enbart behandla en bråkdel. En naturlig konsekvens av ett så brett ämne blir att uppsatsen växer åt olika håll och kan stundtals upplevas yvig.

2 Mänskliga Rättigheter

FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, utfärdad 1948, inleds med konstaterandet:

Eftersom erkännandet av det inneboende värdet hos alla som tillhör människosläktet och av deras lika och obestridliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen [...] tillkännager generalförsamlingen denna allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som en gemensam norm för alla folk och nationer.⁶

Det mest fundamentala som den allmänna förklaringen är uppbyggd kring fångas i denna ansats: alla människors jämlikhet. Det kan inte finnas universella mänskliga rättigheter om inte alla individer åtnjuter dem likvärdigt. Rättigheterna som utformades i den allmänna förklaringen formulerade också förhållandet mellan individen och staten samt försvarade den mänskliga värdigheten.⁷

2.1 FN-stadgans tillkomst⁸

År 1945, i slutskedet av andra världskriget, samlades femtio stater (som alla på något sätt hade samröre med de allierade) under två månader i San Fransisco för att bilda en allmän internationell organisation och förhandla fram FN-stadgan - det dokument vars mål var att möjliggöra en ny och säkerställd världsordning. Situationen var pressad och det var av största betydelse att agera skyndsamt trots att Tysklands nederlag kunde skönjas. USA:s dåvarande utrikesminister Cordell Hull menade att om konferensen sköts på framtiden riskerade alla demokratier att efter kriget uppleva stora svårigheter för stater och deras befolkningar att bli ense kring hur efterkrigsplanerna skulle utformas och hur nationerna skulle kunna stödja dessa planer. Under San Fransisco-konferensen fördes diskussioner om mänskliga rättigheter för första gången på ett internationellt plan. Innan konferensen, 1944, hade de fyra stormakterna USA, Storbritannien, Sovjetunionen och Kina utarbetat ett bakgrundsdokument: Dumbarton Oaksförslagen. En jämförelse mellan

⁶ http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?module_instance=7 2009-09-07.

⁷ Rieffer, Barbara Ann, 2006, s. 33. Rieffer är Assistant Professor vid Bethany College, West Virginia.

⁸ Hela stycket i stort skrivet utifrån: Månsson, Katarina, *FN-stadgan och mänskliga rättigheter*, 2009.

bakgrundsdocumentet och den efter konferensen utarbetade FN-stadgan visar på en viktig sak: Dumbarton Oaksförslagen innehöll *inga* av de tre viktigaste MR-klausuler som FN-stadgan sedermera gjorde och innehöll endast *en* referens till mänskliga rättigheter. De tre klausulerna i stadgan framtogs under San Francisco-konferensen. Detta illustrerar vikten av en internationell diskussion. Initiativet till MR-diskussioner togs således av de mindre stater som var närvarande i San Francisco där de latinamerikanska länderna var tongivande i frågorna.

2.2 Europakonventionen

Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) tillkom kort efter FN:s allmänna förklaring. Inspirationen till både innehåll och utformning hämtades därifrån och innehållet i båda dokument var påfallande lika. Den stora skillnaden mellan de två var de rättsliga verkningarna. FN:s allmänna förklaring var en rekommendation som inte var lagligt bindande för de anslutna staterna.⁹ De länder som ratificerade Europakonventionen blev skyldiga att följa den och anförtrodde åt ett gemensamt övervakande organ att se till att länderna genomförde sina åtaganden.¹⁰ Meningen var inte att skapa en ny lagstiftning utan att skydda redan etablerade nationella minimilagstadgade i Europarådets medlemsländer.¹¹

2.2.1 Konventionen i Sverige

Sverige är ett, ur ett mänskliga rättigheter-perspektiv, aktivt land. Vi har undertecknat och ratificerat de flesta internationella människorättskonventioner.¹² De mänskliga rättigheterna är idag grundlagsstadgade och står huvudsakligen att finna i Regeringsformens andra kapitel. Även om Sverige är anslutet till flertalet konventioner och bundna till dem är det Europakonventionen som antagits som lag. Detta dröjde dock ett tag - 1953 ratificerade Sverige Europakonventionen, däremot fick den inte ställning som lag förrän 1995. Detta gjordes för att ge

⁹ Cameron, Iain, *An Introduction to the European Convention on Human Rights*, 2006, s. 23.

¹⁰ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 17. Danelius är juris hedersdoktor vid Stockholms universitet och f d ledamot vid Högsta Domstolen.

¹¹ Cameron, Iain, *An Introduction to the European Convention on Human Rights*, 2006, s. 38. Cameron är professor i folkrätt vid Uppsala universitet.

¹² Abiri, Elisabeth, *Mänskliga rättigheter i Sverige*, 2009, s. 175. Abiri är fil.dr. i freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs universitet. Artikeln är publicerad i antologin *Mänskliga rättigheter – ett ofullbordat uppdrag*.

Europakonventionen en klarare ställning i svenska rättsinstanser och både inkorporeringslagen (1994:1219) och RF 2:23 gav konventionen dess nuvarande status i svensk rätt.¹³ Att frågan om inkorporering uppkom i början av 1990-talet är ingen slump. Sverige var medlem av EES och övervägde ansökan om medlemskap till EU. Dessutom hade Finland och Danmark genomfört en inkorporering och Norge och Island var också på väg.¹⁴

Varför konventionen inte fick laglig status 1953 berodde på propositionen i vilken förslaget om godkännande av konventionen överhuvudtaget inte reflekterade över detta alternativ. Praxis i svenska domstolar har sedan dess utvecklats utifrån tolkningen av konventionen. Direkt tillämpning av konventionen gjordes inte men svensk lag skulle så långt som möjligt tolkas så att domsluten inte stred mot konventionen även om det skulle innebära att tolkningen av svensk lag skulle vara tvungen att frångås.¹⁵

I och med att Sverige har ratificerat konventionen ersätter den vår inhemska lag.¹⁶ Det är inte väsentligt i sammanhanget att vi har en inkorporeringslag. Svenska domstolar har varit skyldiga att följa konventionen sedan 1953. Att konventionen fick laglig status 1995 utgjorde en markering och spelade en förtydligande roll för både allmänhet och rättsväsende snarare än en juridisk.¹⁷ Många anser att denna markering var alldeles för sent inkorporerad. Ulf Bernitz, professor i europeisk integrationsrätt menar att detta berott på ”segt politiskt motstånd, särskilt på socialdemokratiskt håll, mot en inkorporering av Europakonventionen.”¹⁸ Med en utdragen rättsteknisk debatt rörande huruvida rättsprinciperna *lex specialis* (speciallag föregår allmän lag) eller *lex posterior* (senast tillkomna lag föregår äldre) skulle tillämpas då konventionen stod i konflikt inhemska rätt dröjde inkorporeringen. Enligt Bernitz blev följden att markeringen för ett ökat medborgarrättsskydd blev en kompromiss mellan skiljda politiska viljor.¹⁹

¹³ Fisher, David I., *Mänskliga rättigheter – en introduktion*, 2005, s. 82. Fisher är docent i internationell rätt vid Stockholms universitet.

¹⁴ Cameron, Iain, *An introduction to the european convention on human rights*, 2006, s. 178.

¹⁵ Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 34 samt Prop. 1951:165.

¹⁶ Fahlbeck, Reinhold, *Ora et Labora*, 2004, s. 28. Fahlbeck är professor emeritus vid Juridiska fakulteten, Lunds Universitet.

¹⁷ Bernitz, Ulf, 1994, s. 266. Bernitz är professor i europeisk integrationsrätt vid Stockholms universitet.

¹⁸ a a, s. 260.

¹⁹ a a, s. 267.

2.2.2 Margin of appreciation

Det anses uppenbart att nationella domstolar har bättre underlag för att göra bedömningar i nationell rätt än Europadomstolen.²⁰ De nationella domstolarna har ofta ett grundligt utförande där parterna har fått ordentligt utrymme att argumentera sin sak och lägga fram bevis. Vidare har nationella domstolar större kunskap om lokala tänkesätt och nationella intressen som har särskild betydelse vid vissa avgöranden. De är därför mer lämpade än Europadomstolen att avgöra vad som skall ligga till grund för domslutet. På grund av detta har Europadomstolen varit sparsam med vilka nationella domslut de valt att överpröva. De har förlitat sig på det nationella avgörandet men varit beredda att ingripa om det skulle framstå som felaktigt eller bristfälligt. Ovan beskrivna resonemang har givit nationella domstolar en diskretionär prövningsrätt (domstolen har rätt att fatta egna beslut efter fritt bedömande): *margin of appreciation*. Det innebär att domstolens beslut skall godtas utom när speciella skäl föreligger. Då ingrepp i artiklarna 8-11 i konventionen skall bedömas åtnjuter de nationella domstolarna *margin of appreciation*. Skulle frågan beröra särskilda nationella säkerhetsintressen är Europadomstolen särskilt ovillig att ingripa. Även vid frågor som anses beröra allmän moral har Europadomstolen påpekat att nationella domstolar är bäst lämpade att avgöra vad som bör vara tillåtet eller ej. Europadomstolen har uttalat att *margin of appreciation* skall tillämpas då det inte finns någon enhetlig europeisk uppfattning i moralfrågor.

²⁰ Stycket i stort hämtat från avsnitt 6.2 i Danelius, Hans, 2007, s. 48-49.

3 Historik bakom mänskliga rättigheter

3.1 Tre rättighetsgenerationer

Framväxten av mänskliga rättigheter brukar delas in i tre rättighetsgenerationer.²¹ Den första generationen benämns som *traditionella* eller *negativa* rättigheter. De nedtecknades i de franska och amerikanska förklaringar framtagna efter respektive revolution. Förklaringarna innehåller rättigheter som främst garanterar att staten lämnar individerna ifred och försäkrar att de kan utnyttja politisk frihet vilket i sin tur fungerar som en kontrollfunktion av staten. Den andra generationen rättigheter är *sociala* och/eller *ekonomiska*, det vill säga rätten till exempelvis utbildning och anställning. Krav på att staten agerar för att skydda medborgarna kännetecknar denna generation. Den tredje – och därmed också den mest samtida – rättighetsgenerationen handlar till stor del om grupp rättigheter som exempelvis autonoma grupper självbestämmande och minoritetgruppers rättigheter.

Var och när idén om konceptet mänskliga rättigheter uppkommit är omdebatterad och omstridd men några viktiga milstolpar för utvecklingen fram till idag går att urskilja. Flertalet forskare menar att idén är rotad i strukturella förändringar som uppkom i Europa under sen medeltid och tidig modern tid.²² Det är dock svårt att fullt förlita sig på det påståendet då forskningen kring mänskliga rättigheter främst genomförts i Europa och USA. Därmed har eventuell data skriven på området med ursprung i tredje världen uteslutits från forskningen. Detta medför en risk att en del av de mänskliga rättigheternas utveckling gått förlorad.²³

3.2 Grundläggande problem med rättigheter

Uppbyggnaden av både FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter och Europakonventionen utgår ifrån självklarheten att individen äger rättigheter av sig själv. Denna äganderättighet medför en problematik som kan förklaras med formeln:

²¹ Avsnitt i stort hämtat från Cameron, Jain, 2006, s. 23-24.

²² Stackhouse, Max L, *Human Rights and Public Theology: The Basic Validation of Human Rights*, 1999, s. 13.

²³ Renteln, Alison Dundes, *International human rights – Universalism versus relativism*, 1990, s. 13. Renteln är Assistant Professor of Political Science vid University of Southern California.

”A har rätt till X gentemot B på grund av Y. I denna formel står variabeln A för *rättighetssubjektet*, den som har rättigheten, medan X står för *rättighetsobjektet*, det som rättigheten handlar om, och B står för *rättighetsrespondenten*, den som har att svara för att rättigheten respekteras eller tillgodoses, medan Y står för *rättighetsgrunden*, det som rättfärdigar eller grundar rättigheten.”²⁴ Ett exempel: Rättigheten är X, förslagsvis *Förbud mot diskriminering* Art 14 i Europakonventionen. A är den som potentiellt kan diskrimineras, B är den som potentiellt kan diskriminera. Y är den grund på vilken X vilar. Y är således den motivering som rättigheten skall ha. Alla mänskliga rättighetsdokument är utformade som kodifierade påståenden om rättigheter. Dessa påståenden är omotiverade slutsatser. De slår aldrig fast *varför* rättigheterna skall gälla.²⁵

Frågan kvarstår: Hur motiveras en rättighet? Det är en fråga som diskuterats länge och av många. Nedan behandlas ett antal kärnresonemang som försökt ge svar.

3.3 Värdeobjektivism

För att kunna förstå var de mänskliga rättigheternas filosofiska grundbult kommit ifrån är det främst viktigt att kunna formulera den. Läran om de mänskliga rättigheterna vilar enligt många på ett filosofiskt påstående att det finns en rationellt identifierbar moralisk ordning, en ordning vars legitimitet går före sociala och historiska förhållanden och gäller för alla människor överallt och i alla tider.²⁶ Genom en sådan definition blir utgångspunkten för mänskliga rättigheter som de är formulerade i FN:s allmänna deklaration att moral existerar objektivt och som en sanning. Alltså, mänskliga rättigheter som koncept vilar på uppfattningen att det existerar en *universell moral* som överbryggar både nationer och kulturer och är världsomspännande - kallad *värdeobjektivism* (ibland även *värdeuniversalism*).²⁷

Värdeobjektivisterna tar upp moraliska frågor och eventuella problem som kretsar kring okränkbara värden.²⁸ Dessa värden lämnar inget utrymme för förhandling om

²⁴ Bauhn, Per, *Mänskliga rättigheter och filosofi*, 2006, s. 14. Bauhn är professor i praktisk filosofi vid högskolan i Kalmar.

²⁵ a a, s. 15.

²⁶ Detta stycke bygger på Fagan, Andrew, 2005. Fagan är Ph.D vid University of Essex, undervisar i mänskliga rättigheter och är redaktör för *Internet Encyclopedia of Human Rights*: <http://www.iep.utm.edu/hum-rts/> 2009-09-06.

²⁷ Mogensen, Lars, *Filosofiska rummet i P1*, 2007-06-17.

²⁸ Resterande avsnitt bygger på Bauhn, Per, *Filosofiska rummet i P1*, 2007-06-17.

vad som är gott och ont. Vissa saker är kategoriskt förkastliga i sig själv. Det är exempelvis inte möjligt att offra oskyldiga människor oavsett vilket mål man vill uppnå. Resonemangen värdeobjektivisterna utgår från är främst en känslomässig reaktion som inte är förhandlingsbar. Det finns värden som är rätta och orätta och står över exempelvis relativism.

Vilka är då argumenten för den universella moralen? Går det att basera en moralisk teori kring mänskliga rättigheter på en känslomässig respons, en känsla som inte bygger på logisk argumentation? Ett sådant ifrågasättande är inte relevant menar värdeobjektivisterna - de flesta har en gemensam åsikt om vad som är gott och ont. Till exempel är mord ovillkorligen av ondo.

Även om värdeobjektivisterna fokuserar på att det finns en okränkbar moral som är världsomspännande framhåller de att vissa värden har högre dignitet än andra och är otvivelaktigt universella. Två exempel på sådana koncept är frihet och jämlikhet. Frihet motiveras genom att människor har mål som vi vill förverkliga genom handlingar. Dessa mål är omöjliga att nå utan friheten att handla. Följaktligen, att vara människa innebär att vi har ett mål för vårt handlande vilket implicit kräver frihet.

Värdeobjektivismen har således föreställningar om tillstånd som goda eller onda, handlingar som rätta eller orätta oberoende av om de är gillade eller ogillade av någon individ eller grupp. De mänskliga rättigheterna har alltså en giltighet oberoende av vad grupper eller individer tycker.

3.3.1 Två typer av värdeobjektivism

Värdeobjektivismen har flertalet inriktningar - var och en med sina resonemang utifrån en speciell vinkel. Med utgångspunkt i egenskaper som existerar i den mänskliga naturen menar en *biologiskt* inriktad värdeobjektivist att det som är människan naturligt och genetiskt givet per definition är av godo. En annan typ baseras på människans *logiska* förmåga att utan självmotsägelse hävda speciella värden i syfte att kunna förverkliga olika typer av mål för sitt handlande. Ytterligare två inriktningar utmärker sig emellertid. Dels finns den *teologiska* varianten som hänvisar till Bibelns och därmed också Guds förkunnande om vad som är gott och ont. Denna typ av värdeobjektivism är den äldsta. Den *sekulära* inriktningen har uppstått som en reaktion mot den teologiska. Det är först på 1900-talet sekulära

resonemang fått en stark ställning.²⁹ Många menar att värdeobjektivismen oberoende av inriktning och utgångspunkt är starkt förankrad i ett slags kvasireligiöst tänkande där tendensen är att lyfta upp det mänskliga förnuftet som givet av Gud.³⁰ Den religiösa kopplingen ligger i synsättet som är kopplat till naturliga rättigheter vilka kommer att behandlas nedan.

3.4 Värdeobjektivismens ursprung

Själva värdeobjektivismen och resonemangen kring en universell moral påstås härstamma från Aristoteles tankar om naturliga rättigheter.³¹ Tanken bakom dessa är att alla mänskliga rättigheter är naturliga, det vill säga medfödda och innehas av alla människor.³² Denna naturliga rättighet skulle enligt Aristoteles ligga till grund för alla sorters rättssystem. För att skilja på naturliga rättigheter och lagliga rättigheter skriver Aristoteles att: ”det naturliga är det som har samma validitet överallt och är inte beroende av acceptans.”³³

Stoikerna på 300-talet före Kristus anammade och vidareutvecklade Aristoteles naturliga rättigheter. De menade att moral var av Gud given till människorna och den universella etiken uppmanar alla att följa Guds vilja. Stoikerna menade att den universella moralen förverkligas genom människans relation till Gud.³⁴

Definitionen av naturliga rättigheter har anammats och vidareutvecklats av flertalet filosofer och varit förekommande som hörnsten i kristen teologi. På 1200-talet definierade medeltidsfilosofen Thomas av Aquino (1225 – 1274) *naturlig lag* som bindande för alla människor och något vi kan identifiera med hjälp av förnuftet som Gud utrustat oss med.³⁵ De naturliga rättigheterna som Gud givit människan är hämtade ur Bibeln där människan ges herravälde över fisken i havet, fågeln i luften och över alla varelser på jorden.³⁶ Aquino poängterar att den naturliga lagen följer

²⁹ Bauhn, Per, *Filosofiska rummet i P1*, 2007-06-17.

³⁰ Emt, Jeanette, *Filosofiska rummet i P1*, 2007-06-17. Emt är forskare i praktisk filosofi vid Lunds universitet.

³¹ Fagan, Andrew, *Internet Encyclopedia of Philosophy*, 2005.

³² Bauhn, Per, *Mänskliga rättigheter och filosofi*, 2006, s. 41.

³³ Fagan, Andrew, 2005.

³⁴ a a, 2005.

³⁵ Bauhn, Per, *Mänskliga rättigheter och filosofi*, 2006, s.41.

³⁶ Kellenberger, James, *Human Rights, environmental rights and religion*, 2003, s. 126. Kellenberger är Professor of Philosophy vid California State University.

människans strävan efter att söka det goda och undvika det onda samt att handla förnuftigt.³⁷

3.4.1 John Locke

Utifrån denna definition av naturlig lag för människan aktualiserades konceptet ytterligare i 1600-talets England. Debatten florerade kring statsmakten och dess legitimitet och frågor gällande medborgarnas skyldigheter att rätta sig efter statens lagar togs upp.³⁸ Den brittiske empiristen³⁹ John Locke (1632 – 1704) definierade användandet av naturliga rättigheter enligt följande:

Naturtillståndet har som rättesnöre en naturens lag, vilken är bindande för alla, och förnuftet, som är denna lag, lär alla människor, om de bara vill rådfråga det, att eftersom alla är jämlika och självständiga, så bör ingen skada någon annan till liv, hälsa, frihet eller egendom.⁴⁰

Kärnan i Lockes argumentering är att alla människor äger naturliga rättigheter oberoende av statens erkännande av rättigheterna.⁴¹ Hans termer påminner mycket om Aquinos gällande naturtillståndet - det föregår staten i alla lägen. Även om de naturliga rättigheterna i sig är fria innebär det inte att de är laglösa.⁴²

Problematiken med att använda naturliga rättigheter som argument såsom Aquino och Locke gjort ligger i att de är starkt knutna till något utommänskligt – en rättighet som är av Gud given. För att filosofiskt kunna försvara rättigheter måste resonemangen kretsa kring moraliska frågor som inte baseras på naturliga rättigheter så länge innebörden av dessa vilar på utommänsklighet.⁴³

Även om den nutida uppfattningen om mänskliga rättigheter har fötts ur de naturliga rättigheterna existerar skillnader mellan dem. Den största skillnaden är den utsträckning som dess universalitet lägger anspråk på. Alltså, de naturliga rättigheterna mötte föga motstånd då de var antagna i ett universum som till stor del delade samma värderingar. De mänskliga rättigheterna har snarare uppfattats som

³⁷ Bauhn, Per, *Mänskliga rättigheter och filosofi*, 2006, s. 41.

³⁸ a a, s. 42.

³⁹ Hamlyn, D.W., *Filosofins historia*, 1987, s. 179. Hamlyn är professor i filosofi vid University of London.

⁴⁰ Locke, John, *Two treatises of Government*, Everyman's Library, 1924 [1690], bok II, §6, s. 119-120. Citat hämtat från Bauhn, Per, 2006, s.43.

⁴¹ Fagan, Andrew, 2005.

⁴² Bauhn, Per, 2006, s. 42.

⁴³ Fagan, Andrew, 2005.

kontroversiella. Lockes påstående om människans rättighet till egendom hade hög validitet och togs för givet i England. Samma hävdande hade krävt stark argumentation i socialistiska länder. Antagandet av universalitet ger inte de universella värdena rättvisa längre.⁴⁴

Vidare argumentation från Locke rörde samhällets uppbyggnad. Han menade att fredliga samhällen kräver separation mellan politiska och religiösa makter som i 1600-talets England var förenade.⁴⁵ För att fred skall kunna uppstå i ett samhälle måste toleransen gentemot alla religioner vara stor. Detta argumenterades i ett Europa som präglades av förödande konflikter mellan katoliker och protestanter.⁴⁶

John Lockes betydelse i framväxten av mänskliga rättigheter som vi känner dem idag har av många historiker ansetts som stor. Lockes åsikter lade grunden till etableringen av rättigheter som gavs politiskt erkännande - en hörnsten i de mänskliga rättigheterna.⁴⁷ Han räknas också som en av de första liberalerna. Liberalismen och mänskliga rättigheter kan enkelt sammankopplas genom dess utgångspunkt i individen och individens rätt. Då konflikter uppstår prioriterar liberalismen individens rätt framför statens bästa. Liberalismen lyfter således fram ett inneboende värde hos alla människor och vägrar att offra individer till fördel för samhället.⁴⁸

3.4.2 Immanuel Kant

Den som började föra resonemang kring rättigheter skilda från naturliga sådana var Immanuel Kant (1724 – 1804). Kant var en tysk filosof som anses vara en gigant inom filosofin - såväl den tyska som den internationella.⁴⁹

I centrum för Kants moralresonemang står den rationella människan. Förnuftet och rationaliteten är den grund moralen står på. Människans natur och dess böjelser är ovidkommande – den goda viljan är det enda som har ett moraliskt värde.⁵⁰ Kants grundläggande moraliska ståndpunkt fastslog han i det *kategoriska imperativet*:

⁴⁴ Renteln, Alison Dundes, *International human rights – Universalism versus relativism*, 1990, s. 48.

⁴⁵ Martin, Paul J, 2000, s. 938.

⁴⁶ Rieffer, Barbara Ann, 2006, s. 33.

⁴⁷ Fagan, Andrew, 2005.

⁴⁸ Rieffer, Barbara Ann, 2006, s. 33.

⁴⁹ Hamlyn, D.W, *Filosofins historia*, 1987, s. 232.

⁵⁰ Fagan, Andrew, 2005.

Jag ska aldrig bete mig på annat sätt än att jag också kan önska att min maxim ska bli allmän lag.⁵¹

Utgångspunkten för imperativet, menar Kant, är att det enda som ovillkorligen är av godo är den goda viljan. En person som agerar med en god vilja agerar varken utifrån begäret till handlingen eller konsekvenserna av denna handling. Istället agerar denne utifrån att handlingen är obligatorisk eller nödvändig. Värdeobjektivismen sammankopplas ofta med Kant. Det kategoriska imperativet önskade han skulle tolkas som en universell lag vilken alla skulle lyda, en *deontologisk* lag (vars fokus ligger på hur eller vilka handlingar som utförs och inte på dess konsekvenser. Jämför med motsatsen *teleologisk* lag som istället fokuserar på ändamålet för handlingarna).⁵²

Kant angav ytterligare en moralisk ståndpunkt i sin *analytiska sats* som formuleras: ”den som vill ett mål vill samtidigt också de erforderliga medlen”.⁵³ Den analytiska satsen i sig är definierad i samband med det kategoriska imperativet och är enligt Kant en naturlig följd av detta. Utifrån den analytiska satsen ställde Kant upp definitioner på *objektiva* och *subjektiva* mål. De subjektiva målen förklaras som infall och viljor som alla människor innehar. Målen är individuella och skiljer sig från person till person. Några exempel: en cykeltur, lära sig spela ett instrument, köpa kläder eller ringa någon. Detta är människors mål och relativa värden för oss. De objektiva målen däremot definieras att ha sin grund i ”motiv giltiga för varje förnuftig varelse.”⁵⁴ Det objektiva målet är ett mål i sig, alltså människan själv – upphovet till de subjektiva målen.⁵⁵ Därmed menade Kant att människan blir ett mål i sig själv. Eftersom vi är rationella varelser och därmed kapabla att välja våra mål skall vi inte bli behandlade som medel utan respekteras som autonoma individer.⁵⁶

Både Lockes och Kants liberalistiska hållning har haft inflytande på flertalet filosofer under upplysningen. Särskilt Lockes tankar anses ha givit stort folkligt medvetande som inspirerat sociala förändringar under sexton-, sjutton- och artonhundratalet.

⁵¹ Kant, Immanuel, *Grundläggning av sedernas metafysik*, 1785, s. 26. Översättning Retzlaff, Joachim, 1977.

⁵² Hayden, Patrick, *Immanuel Kant*, 2001, s. 109. Hayden är Senior Lecturer in International Relations vid University of St. Andrews, Skottland. Kapitlet är publicerat i antologin *The philosophy of human rights*.

⁵³ Emt, Jeanette, *Filosofiska rummet i P1*, 2007-06-17.

⁵⁴ Kant, Immanuel, *Groundwork of the Metaphysic of morals*, Harper Torchbooks, 1964 [*Grundlegung zur Metaphysik der Sitten*, 1785], s. 95 [s. 429 i Kungliga Preussiska Vetenskapsakademiens utgåva av *Kants gesammelte Schriften*, Berlin 1900-]. Citat hämtat från Bauhn, Per, 2006, s. 59.

⁵⁵ Bauhn, Per, 2006, s. 59.

⁵⁶ Hayden, Patrick, *History and theories of human rights*, 2001, s. 6. Artikeln är publicerad i antologin *The philosophy of human rights*,

Främst hävdas de liberala tankarna ha givit upphov till franska revolutionen och Amerikas grundande.⁵⁷ Den franska revolutionen resulterade i utvecklingen av demokratiska regeringar som baserades på individens rättighet snarare än kungars gudomliga rättigheter.⁵⁸ Då USA:s *Bill of Rights* antogs 1789 var Lockes liberalism närvarande då den främst utgick från individens rättigheter. Det första tillägget inleddes med: ”Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof.”⁵⁹ Tillägget har benämnts som en separationsdoktrin då det innehåller en form av åtskiljning mellan stat och kyrka. Med utgång från liberalismen konstaterar separationsdoktrinen att staten skall ha ett neutralt förhållande till religioner och även i förhållandet mellan religiösa och icke-religiösa.⁶⁰

3.4.3 John Rawls

Den amerikanska filosofen John Rawls (1921 – 2002) inspirerades av Kant och vidareutvecklade delar av hans etiska principer. Rawls tog aktivt avstånd från de naturliga rättigheter tidigare filosofer varit bundna av (mer tydligt än Kant vars resonemang kretsar utanför de naturliga rättigheterna medan Rawls aktivt tar avstånd från dem - han utgår endast från relationen människor emellan). Rawls menade att rättigheter skapas av människor då de sluter sig samman, snarare än något Gud föreskrivit eller som är ett naturligt led i att vara människa. Tillståndet benämns av Rawls som *kontraktetiskt*.⁶¹ Denna kontraktsteori utgår ifrån ett fiktivt scenario där individer i ett gemensamt samhälle skall välja principer för den grundläggande strukturen för samhället. Principerna skall väljas med utgångspunkt i deras rationella egenintresse och de skall vara medvetna om att valen är bindande för dem. Valen görs utan att individerna är medvetna om vilka konkurrensfördelar de har. Således är ingen medveten om vilken samhällsposition de har. Vidare är de omedvetna om klasstillhörighet, färdigheter, personliga förmågor eller vilka föreställningar om gott och ont de besitter. Han kallar detta tillstånd för *okunnighetens slöja* – under en sådan är det omöjligt för samhällsindividerna att välja principer som är anpassade att tjäna

⁵⁷ Rieffer, Barbara Ann, 2006, s. 34.

⁵⁸ Hayden, Patrick, *History and theories of human rights*, 2001, s. 3.

⁵⁹ Rieffer, Barbara Ann, 2006, s. 34.

⁶⁰ a a, s. 34.

⁶¹ Bauhn, Per, *Mänskliga rättigheter och filosofi*, 2006, s. 21.

just deras egenintressen. Utifrån detta bör endast beslut som är rättvisa uppstå. De kommer därmed inte att gynna någon otillbörligt.

Detta tankeexperiment leder enligt Rawls fram till flera principer. En av dem ger att varje person har rätt till så stor frihet som möjligt utan att denna inkräktar på någon annans frihet. Den enda gången det är tillåtet att inskränka en frihet är därmed då det krävs att alla skall ha tillgång till ett lika omfattande system av frihet. Exempelvis får någon endast frihetsberövas om denne i sin tur utfört eller ämnar att utföra en handling som strider mot den gemensamt överenskomna friheten såsom misshandel eller mord. Rawls tar upp flera friheter som alla medborgare har lika rätt till: politisk frihet, åsiktsfrihet, yttrandefrihet, mötesfrihet, rätt till egendom och frihet från godtyckligt frihetsberövande.⁶²

3.5 Problematik med universella rättigheter

3.5.1 Följder i praktiken

De som från början deltog i utformandet av formuleringarna till de internationella mänskliga rättigheterna tog aldrig itu med de moraliska frågor som följde. De undvek frågan. För att undvika meningsskiljaktigheter inkluderades ett brett spektrum av rättigheter i FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter.⁶³ Följande avsnitt avser att behandla några av de problem som internationella mänskliga rättigheter har stött på.

Som påtalats ovan är universalismens giltighet beroende av antagandet att det finns gemensamma värden för mänskligheten. Vissa av dessa rättighetskoncept har visat sig kontroversiella då de innefattat värderingar som inte är delade världen över.

Artikel 21(3) i FN:s allmänna förklaring föreskriver att:

Folkets vilja skall utgöra grundvalen för statsmakternas myndighet. Folkviljan skall uttryckas i periodiska och verkliga val, som skall genomföras med tillämpning av

⁶² a a, s. 25.

⁶³ Renteln, Alison Dundes, *International human rights – Universalism versus relativism*, 1990, s. 51.

allmän och lika rösträtt samt hemlig röstning eller likvärdiga fria röstningsförfaranden.⁶⁴

Detta konstaterande omfattar politiska instrument de flesta demokratiska stater i västvärlden styrs efter. Därmed är de inte universellt accepterade. I tredje världens länder vars styre exempelvis är monarki, diktatur, enpartistyre eller val med endast en kandidat kan det inte antas att invånarna föredrar dessa styren framför västvärldens demokratier. Det innebär emellertid inte att de vill införa det västliga styret. Ett sådant antagande vore etnocentriskt.⁶⁵

Ur ett internationellt rättsligt perspektiv föreligger spänningar mellan nationers suveränitet och implementeringen av mänskliga rättigheter när staters regeringar hävdar inhemska kulturella traditioner och värderingar för att rättfärdiga misslyckanden med att respektera mänskliga rättigheter.⁶⁶ Det skapas två parter vars värderingar skiljer sig åt. Samtidigt är det möjligt att se hur världen genom globaliseringen krymper. Det blir allt svårare att samexistera utan gemensamma överenskommelser på samma gång som länders suveränitet bör respekteras. Detta är ett resonemang giltigt för såväl nationer emellan som för privata intressen på den internationella arenan.

3.5.2 Relativism

Värdeobjektivismens resonemang är i stort en förutsättning för mänskliga rättigheter.⁶⁷ Både FN:s allmänna förklaring och Europakonventionen är nedtecknade moralprinciper som förutsätts ha ett universellt gångbart värde. Kritiken mot värdeobjektivismen kommer vanligen från relativismen som anser att en universell moral omöjlig kan existera. Istället ser relativisterna moral som ett socialt och historiskt fenomen och därmed gäller moralregler endast i de kontexter de uppstått och varit allmänt accepterade. Relativismen framhåller en enorm samling av motsägande moraliska rättesnören. Inom enstaka moderna samhällen existerar flertalet olika moraliska uppfattningar som i grunden skiljer sig från varandra. När det

⁶⁴ <http://www.humanrights.se/upload/files/2/MR-instrument/Allmanna%20forklaringen%20utskriftsversion.pdf> 2009-10-25.

⁶⁵ Renteln, Alison Dundes, 1990, s. 52.

⁶⁶ Tesón, Fernando R., *Text-International human rights and cultural relativism*, 2001, s. 379. Tesón är f.d. diplomat och Professor at Law vid Arizona State University. Artikeln är publicerad i antologin *The philosophy of human rights*.

⁶⁷ Stycket i stort hämtat från avsnitt 5 a: Fagan, Andrew, 2005.

gäller mänskliga rättigheter har relativisterna valt att fokusera på den individuella karaktär som konventionerna har. Kritik har framförts gentemot denna individbaserad då det ansetts att det kollektiva synsätt som exempelvis präglat många asiatiska och afrikanska samhällen har fått stå till sidan till fördel för en moraldoktrin som är orättfärdigt ensidig. Vissa artiklar kan anses vara överflödiga i dessa samhällen och, än värre, kan vid implementering ersätta fundamentala värden från en civilisation med en annans och därmed skapa en slags kulturell och moralisk imperialism.

Debatten mellan värdeobjektivismen och relativismen är omfattande. Dock räcker det inte att som huvudargument för relativisterna hävda att individbaseringen och kulturella skiljaktigheter är tillräckligt för att adekvat kritisera värdeobjektivismen. Det har redan existerat (och kommer med största sannolikhet att existera) samhällen vars människosyn och behandling av dess folk lämnar mycket att önska. Det kan inte vara relativismens mening att vi skall respektera nazismens Tyskland eller andra totalitära regimer. Istället menar relativisten att det inte handlar om acceptans av regimer utan en förmåga att se till det specifika fallet. Att kunna fördöma agerandet men att också i fördömandet vara medveten om den egna positionen.

4 Fallet Åke Green

Ett exempel på en dom som behandlats i Högsta Domstolen utifrån Europakonventionen är NJA 2005 s. 805 - Pastor Åke Green-målet. Åke Green (Å.G.) stod åtalad i Kalmar tingsrätt för att ha uttalat sig nedsättande om homosexuella i en predikan. Frågan var om denna predikan utgjorde hets mot folkgrupp enligt 16 kap 8 § BrB. Tingsrätten fällde Å.G. efter ett resonemang som hävdade att en inskränkning av religions- och yttrandefriheten var motiverad. Här följer en sammanfattning av målets förlopp i rättsinstanserna:

Den 1 januari 2003 utvidgades lagen om hets mot folkgrupp och gav homosexuella som grupp ett starkare skydd. Syftet med förstärkningen argumenteras i proposition 2001/02:59. Där motiveras förändringen med att rasistiska och nationalsocialistiska grupper utövar agitation gentemot homosexuella som grupp. Denna propaganda ligger i stort till grund för gärningsmäns angrepp gentemot homosexuella just på grund av deras läggning.⁶⁸ Regeringen ansåg att kriminalisering av hets mot homosexuella inte utgjorde något ”hot mot vetenskapens frihet, den fria åsiktsbildningen, religionsfriheten eller den fria debatten och opinionsbildningen eller människors frihet att sluta sig samman för att hävda uppfattningar som inte stämmer med majoritetens. Den innebär däremot ett fullt godtagbart krav på att även andra människors rättigheter och lika värde skall respekteras vid utövandet av dessa fri- och rättigheter.”⁶⁹ Artikel 9(2) i Europakonventionen säger att:

Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag eller som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn [...] till skydd för andra personers fri- och rättigheter.⁷⁰

Genom 16:8 BrB ansåg tingsrätten detta stycke vara uppfyllt. Vidare menade tingsrätten att Europakonventionen måste läsas i sin helhet samt tolkas och tillämpas utifrån dess ändamål. Den som utövar sina rättigheter utifrån artiklarna innehar

⁶⁸ Prop. 2001/02:59, s. 33.

⁶⁹ a a, s. 34.

⁷⁰ <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/1009F7DB-87E3-4056-8E17-8A8A41768BA7/0/SwedishSuédois.pdf>
2009-09-04.

samtidigt också ansvar och skyldigheter. Gällande religionsfriheten kan den enligt tingsrätten innebära en skyldighet att så långt som möjligt undvika uttalanden som kränker eller missaktar andras rättigheter. Ändamålet att skydda homosexuella som grupp mot missaktning tillät begränsningen av de fri- och rättigheter som angavs i Europakonventionen. Med denna motivering ansåg tingsrätten att rekvisiten för hets mot folkgrupp var uppfyllda och stred inte mot varken Europakonventionens artikel 9 om religionsfrihet eller artikel 10 om yttrandefrihet.

Då målet behandlades av Hovrätten ogillades tingsrättens dom. Rätten ansåg att rekvisitet för missaktning enligt 16:8 BrB inte var uppfyllt.

Riksåklagaren överklagade beslutet till Högsta Domstolen där flera diskussioner fördes. Den första behandlade åter rekvisitet missaktning i syfte att bringa klarhet i tillämpningen av uttrycket. Missaktning infördes år 1970 i brottsbalken. Förarbetena till förstärkningen år 2003 fastställde 1970 års krav på straffbarhet där det “[...] krävs att det är fullt klart att uttalandet överskrider gränsen för en saklig och vederhäftig diskussion rörande gruppen i fråga.”⁷¹ Å.G. gjorde i målet gällande att det inte var homosexualiteten utan det homosexuella beteendet som enligt bibeln var en synd. HD ansåg att uttalandena syftade på själva homosexualiteten och att en gräns mellan läggningen i sig och uttrycken som följer av den är svår att dra. Domstolen fann att Å.G. uppsåtligt spridit osakliga uttalanden i sin predikan medveten om att de kunde uppfattas som kränkande. Han hade enligt HD överskridit en gräns - uttalandena var att beakta som en missaktning.

Missaktningsbegreppet behandlades ytterligare då frågan om inte termen med hänsyn till religions- och yttrandefriheten borde ges en mer restriktiv tolkning togs upp. Detta gjordes genom att undersöka om en tillämpning av 16 kap 8 § BrB strider mot först svensk grundlag och sedan Europakonventionen. Gällande religions- och yttrandefriheten utifrån 2 kap 1 § första stycket, p. 6 och 1 RF var det enligt HD inte uppenbart att grundlagen hindrade Å.G. från att dömas enligt åtalet. Slutligen riktade HD fokus mot Europakonventionen och praxis från Europadomstolen.

Då konventionen tillämpades gjordes en avvägning mellan positiva och negativa rättigheter. Genom sin predikan utnyttjade Å.G. sin positiva religions- och

⁷¹ Prop 2001/02:59, s. 15.

ytrandefrihet. Samtidigt bedömde HD att hets mot folkgrupp i den svenska lagstiftningen var ett utnyttjande av den negativa religions- och ytrandefriheten vilket innebär att allmänheten inte skall behöva bli utsatt för dessa uttalanden. HD resonerade kring proportionalitetsprincipen avseende en eventuell inskränkning av Å.G:s religions- och ytrandefrihet i förhållande till det skyddade intresset. Vid bedömningen lades dock tonvikt på att predikan inte var att anse som *hate speech*. Ett begrepp som används för att benämna uttalanden vilka uppmuntrar till hat grundat på intolerans. Europadomstolen har ansett det nödvändigt att bestraffa och även hindra sådana uttalanden.⁷² Vid en samlad bedömning fann HD det sannolikt att Europadomstolen skulle finna att inskränkningarna av Å.G:s frihet inte var proportionerliga i relation till den gärning han stod åtalad för. En fällande dom skulle utgöra en kränkning av artikel 9 och 10 i Europakonventionen. HD frikände Å.G.

⁷² NJA 2005 s. 805.

5 Diskussion

Konceptet värdeobjektivism i ett filosofiskt resonemang kan upplevas världsfrånvänt. Det är isolerat från människan, kultur, politik och måste grundas antingen i närvaron av en allsmäktig Gud eller ett rationellt tänkande. Per Bauhn menar att värdeobjektivismen handlar om en känslomässig reaktion.⁷³ Det är få av oss som skulle acceptera tortyr för nöjes skull – det finns ett okränkbart mänskligt värde. Relativismens utgångspunkt innebär att allting kan ifrågasättas utan att den filosofiska ståndpunkten lämnar några slutgiltiga svar. Allt måste sättas in i kontexter, ofta kulturella och sociala, för att skapa förståelse för den specifika situation som uppstått. Det blir därmed svårare att ge generella svar som har giltighet i alla sammanhang. Likväl finns situationer som inte är lika självklara, gråzoner där det är möjligt att utifrån en känslomässig reaktion ge svar på om ett resonemang har validitet eller inte men desto svårare att med logiska resonemang ge svar.

Illustrationen av komplexiteten mellan värdeobjektivism och relativism görs lättare med ett exempel: UNICEF:s beräkningar visar att det finns cirka 120 miljoner barn i världen mellan fem och fjorton år som arbetar heltid.⁷⁴ Värdeobjektivisten skulle hävda med stöd av mänskliga rättigheter att friheten är ett okränkbart värde. Att beröva ett barn dess frihet mot sin vilja är ovillkorligen fel - det innebär en begränsning av barnets möjlighet att sträva efter sitt eget mål. Francis Blanchard, före detta ordförande i ILO, uttryckte 1983 att världssamfundets mål bör vara ”ultimately, the elimination of child labor.”⁷⁵ Ståndpunkten markerar tydligt ett anspråk på en global värdegrund oberoende av kontext vilket kan tas som intäkt för ett värdeobjektivistiskt förhållningssätt. Relativistens argument baseras i sin tur på syftet för barnarbetet. Kritiken mot värdeobjektivismens ståndpunkt fokuserar på den västerländska värderingen av barndomen. Dilemmat uppstår då relativismen sannolikt fördömer barnarbete som fenomen men inser att det är en ekonomisk nödvändighet i flertalet länder. Många samhällen förutsätter att barn hjälper till i familjens verksamhet och

⁷³ Bauhn, Per, *Filosofiska rummet i P1*, 2009-06-17.

⁷⁴ <http://www.unicef.se/stoppa-exploateringen-av-barn-nu/fakta-om-exploatering-av-barn/barnarbete>, 2009-09-26

⁷⁵ Renteln, Alison Dundes, 1990, s. 59.

bidrar till dess inkomst. Det är accepterat i stora delar av världen och anses naturligt och moraliskt riktigt.⁷⁶

Ovanstående resonemang om de olika ståndpunkterna ger förståelse för ett konkret och ständigt aktuellt problem. Det är bara ett exempel på hur värdeobjektivisten och relativisten förhåller sig till världen och vad som anses vara mänskliga rättigheter. För att ytterligare visa på komplexiteten mellan de båda ståndpunkterna följer nedan en diskussion om fallet Åke Green.

5.1 Åke Green

Åke Green-målet är i sig komplicerat och åsikterna om domen går isär. I och med att fallet behandlar frågor om religions- och yttrandefrihet och dessutom Europakonventionens förhållande till svensk lagstiftning finns det i fallet goda möjligheter till resonemang om rättsprocessen och dess implikationer utan att för den sakens skull recensera domen. Svenska domstolar är skyldiga att följa Europakonventionen då den står över all svensk lag. I fallet gjorde HD en avvägning mellan den svenska lagtextsformuleringen om missaktning i brottsbalken och religions- och yttrandefrihet i Europakonventionen i syfte att finna var gränsen går i fall som Å.G:s predikan. HD valde att fria Å.G. efter antagandet att en fällande dom inte utgjorde en proportionerlig inskränkning enligt brottsbalken och att Europadomstolen sannolikt skulle finna att det var en kränkning av Europakonventionen.

I regeringens proposition om hårdare straffskala i lagen om hets mot folkgrupp konstateras: ”Regeringen har i olika sammanhang konstaterat att arbetet för att motverka rasism, främlingsfientlighet och homofobi är en av de viktigaste samhällsfrågorna över huvudtaget. Detta arbete sker, och måste ske, genom en rad olika instanser på alla nivåer och inom olika delar av samhället.”⁷⁷ Utifrån detta kan det fastslås att frågan om ökat skydd för bland annat gruppen homosexuella är en nationell angelägenhet. Frågan som uppstår blir: Varför antar HD att Europadomstolen skulle finna att en fällande dom utgör en kränkning samtidigt som

⁷⁶ Renteln, Alison Dundes, 1990, s. 59.

⁷⁷ Prop 2001/02:59, s. 11.

HD inte resonerar utifrån att Europadomstolen möjligen skulle anse Greenmålet vara en nationell angelägenhet som faller under *margin of appreciation*? Detta framstår som en omöjlig fråga att besvara men kan ändå utgöra bakgrund till en diskussion om de flera tolkningsmöjligheter som finns i fallet.

Nedan följer ett försök att visa hur de abstrakta resonemangen om värdeobjektivism och relativism är tillämpliga i fallet. Dels för att skapa större förståelse för rättsprocessen och dels för att visa på de tolkningsmöjligheter som finns.

5.1.1 Värdeobjektivism och relativism i Greenmålet

Gällande den filosofiska aspekten av domen går det att se Europakonventionens religions- och yttrandefrihetsartiklar som grundade i värdeobjektivistisk moral. Som ett vidare led i detta: är det möjligt att betrakta Europakonventionens tillämpning utifrån Rawls frihetsprincip (se stycke 3.4.3)? Rawls menar att enda gången det är tillåtet att inskränka en frihet är då det krävs att alla skall ha lika tillgång till ett lika omfattande system av frihet. Utifrån detta skulle det endast vara tillåtet att beröva Å.G. sin frihet som bestraffning för sina uttalanden om de i sin tur hade begränsat en individs frihet. Uppenbarligen inskränkte Å.G. inte någons frihet genom missaktningen och därför uppfyllde han inte Rawls princip för frihetsbegränsning. Hade bedömningen gjorts att uttalandet från Å.G. utgjort *hate speech*, det vill säga en uppmaning till hatfyllda handlingar som troligen skulle begränsat någons frihet hade, enligt Rawls, en frihetsinskränkning varit legitim.

Om HD funnit att en inskränkning av Å.G:s religions- och yttrandefrihet varit motiverad - vad hade följderna av detta blivit? En juridisk konsekvens vore att friheterna blivit snävare. Nyttjandet av en individs religions- och yttrandefrihet skulle bli mer begränsat. Detta kan också uttryckas i termer av Kants kategoriska imperativ (jag ska aldrig bete mig på annat sätt än att jag också kan önska att min maxim ska bli allmän lag). En hypotetiskt fällande dom från HD mot Å.G. skulle få till konsekvens att HD:s resonemang blir allmän lag och/eller praxis. Genom att Å.G. i så fall skulle bli begränsad i sin kritik av det homosexuella levernet ökar även risken för att kritikerna av bland annat Å.G. skall falla inom ramen för brott mot religions- och yttrandefriheten. Den goda intentionen från tingsrätten skulle därför kunna leda till att att allas religions- och yttrandefrihet blir begränsad.

Relativismens hållning är inte lika uppenbar som friheternas värde i det här fallet. För att visa på dess hållning kan Greenmålet sättas in i en tidslinje. Ponera att Å.G:s predikan hölls för trettio år sedan. Då var homosexualitet fortfarande klassat som en sjukdom och gruppen var än mindre rättighetsskyddad i lagtext. Troligen hade Å.G. inte blivit fälld i tingsrätt för missaktningsbrott. Frågan är om han ens blivit åtalad. En del har dock hänt på trettio år och vi diskuterar andra värden idag - en förändring i värdebedömningen har skett som ifrågasätter den värdeobjektivistiska hållningen i Europakonventionen. Enkelt uttryckt blir förhållandet mellan inskränkningen av brottsbalken och frihetsartiklarna svårbedömt liksom mellan värdeobjektivismen och relativismen. Värdeförändringen har också skett i att samhället värderar religions- och yttrandefriheten högt. Troligen lika högt som för trettio år sedan men har samtidigt blivit mer medvetet om de relativa värdena, det vill säga att det finns andra värden i motsats till de nyss nämnda som bör beaktas vilket gör förhållandet mellan värdeobjektivism och relativism mindre fyrkantigt än tidigare.

5.2 Mänskliga rättigheter – det sekulära svaret?

Inom juridiken har introduktionen av FN förändrat den internationella rätten.⁷⁸ Under nittonhundratalets andra hälft har individens rättigheter i takt med FN:s uppkomst brutit ny mark. Tidigare bestod internationell rätt enkom av mellanstatliga relationer. Upphovet till denna förändring återfinns i följderna av andra världskriget. Miljoner människor blev frantagna sina rättigheter och mördade i den nationella rätt de då levde enligt. Då nazisterna ansvariga för dessa illdåd rättsligen skulle dömas kunde de försvaras med att gärningarna under den tyska rätten var helt legala under tiden de utfördes. Nazisterna gjorde således försök att gömma sig under den tyska flaggan. Hur en stat behandlade sina medborgare var en fråga för staten allena. Följderna av dessa resonemang var att tanken på att skydda de mest basala mänskliga värdena började formas. Tidigare hade de flesta jurister och lagstiftare ignorerat dessa tankar och fokuserat på positivistiskt tänkande (vilket utgår från empirism och är strängt baserat på fakta). Nu började dock vyerna att vidgas och individen kunde tas in i lagtexten. Juristerna blev inspirerade av de naturliga lagar som länge varit åsidosatta till fördel för det positivistiska resonemanget.

⁷⁸ Detta stycke är i stort inspirerat av kap 1.2.2 Cameron, Iain (2006).

Den kritik som framkommer gentemot FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är att dess utformning som universell är problematisk i sig. Världen är alltför stor, det finns för många nationer, kulturer och religioner med individuella värderingar som gör att de objektiva, universella värdegrunderna är svåruppnåeliga. Hur ser då samma resonemang vid en sammankoppling mellan Europakonventionen och FN:s allmänna förklaring ut? Europakonventionens innehåll är hämtat ur FN:s allmänna förklaring med skillnaden att de gäller valda delar och har status som lag i de länder som ratificerat den. Ett globalt dokument som anammats lokalt. Europakonventionens ställning i Europa upplever jag som mer självklar och mindre ifrågasatt. Förklaringen till detta är månen enkel men tål att konstateras. Eftersom tillämpningen av konventionen begränsas till Europa är värderingarna inte lika skilda som ur ett globalt perspektiv. Europas länder står helt enkelt närmare varandra än vad Europa gör exempelvis Asien. Därmed är det inte självklart att det inte finns intressemotsättningar mot värderingar inom Europa på samma sätt som det finns intressemotsättningar globalt mot FN:s mänskliga rättigheter. Som tidigare konstaterats har västvärlden med USA i förgrunden haft ett enormt inflytande på FN:s framväxt. På samma sätt var det Europas västländer (Belgien, Danmark, Frankrike, Storbritannien och Nordirland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Norge och Sverige) som 1949 bildade Europarådet vilka sedermera utformade Europakonventionen.⁷⁹ Idag är 47 länder medlemmar i Europarådet och samtliga har ratificerat Europakonventionen.⁸⁰

5.2.1 En västerländsk idé?

Doktrinen rörande mänskliga rättigheter framhåller ofta dess rötter i västvärlden. Vid närmare inblick kring omständigheterna vid skapandet av FN:s mänskliga rättighetsförklaring blir anledningarna för betoningen av väst mer tydlig. Självklara orsaker är dels sammansättningen av FN:s kommission för mänskliga rättigheter (sedan 2006 FN:s råd för mänskliga rättigheter) samt att FN som helhet var främst västerländsk. Afrika representerades inte förrän på 1950-talet då antikolonialismens framtåg ledde till nya afrikanska och asiatiska stater.⁸¹

⁷⁹ Danelius, Hans, 2007, s. 17.

⁸⁰ <http://www.coe.int/aboutcoe/index.asp?page=47pays1europe&l=en> 2009-09-26.

⁸¹ Renteln, Alison Dundes, 1990, s. 31.

Vissa anser att om den allmänna förklaringen skulle debatteras på nytt i FN:s generalförsamling skulle resultatet idag se helt annorlunda ut än när det först antogs 1948. Andra påpekar att debatten om mänskliga rättigheter inför skapandet av den allmänna förklaringen visserligen utspelades då många länder i tredje världen fortfarande var kolonialt styrda men att deras bidrag inte går att förneka. De mest aktiva deltagarländerna var Chile, Indien, Kina, Kuba, Libanon och Panama som alla röstade för den allmänna förklaringen.⁸²

USA har haft ett enormt inflytande över FN:s grundande och utveckling, både ideologiskt och politiskt men också utifrån dess ekonomiska och militära överlägsenhet.⁸³ Ett exempel på det ideologiska inflytandet kan göras genom en jämförelse mellan den amerikanska självständighetsdeklarationen från 1776:

We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness.⁸⁴

och artikel tre i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna:

Everyone has the right to life, liberty and security of person.⁸⁵

Den viktigaste likheten dem emellan är betoningen på individens rättighet. De stipulerar också två värdegrunder många värdeobjektivisterna skattar högt – liv och frihet. Den stora skillnaden är inte värdena själva utan varifrån de härstammar. Självständighetsdeklarationen är starkt knuten till naturliga rättigheter givna av Skaparen. Värdegrunden i artikel tre i den allmänna deklARATIONEN är desto otydligare. Den har ingen avsändare på liknande sätt vilket innebär en omotiverad självklarhet av rättigheten.

De naturliga rättigheterna är starkt knutna till en religiös värdegrund. De härstammar ur ett kristet tänkande och det är först genom FN:s allmänna förklaring som de använts i ett sekulärt sammanhang skiljt från något utommänskligt, värden som Gud givit människan. Slutsatsen som kan dras av detta är att vi har behållit samma moraliska värden som de naturliga rättigheterna men vi som människor har varit

⁸² Renteln, Alison Dundes, 1990, s. 53.

⁸³ Månsson, Katarina, 2009, s. 33.

⁸⁴ <http://www.ushistory.org/declaration/document/index.htm> 2009-10-04.

⁸⁵ <http://www.un.org/en/documents/udhr/> 2009-10-04.

tvungna att definiera dem själva, utan Gud. Det är därför problemen och motiveringen till de universella värdena utifrån värdeobjektivismen blivit mycket svårare. Om det är andra människor som konstruerat rättigheterna är de lättare att kritisera snarare än om något gudomligt givit dem åt människorna.

5.3 Det religiösa inflytandet

Trots den sekulära framtoningen i den allmänna förklaringen finns studier som visar på de ekumeniska kyrkornas inflytande vid tillkomsten av den allmänna förklaringen. Det fanns två motiveringar till den kristna inblandningen. Först hävdas att första världskrigets skräckfyllda händelser förpliktade kyrkan att skapa en värld där dessa illdåd omöjligt kunde upprepas. Vidare anses det att den kristna kyrkan hade ett egenintresse att införa religionsfrihet då detta var nödvändigt för bland annat missionering.⁸⁶

Vad blir konsekvenserna av en skilsmässa från de naturliga rättigheterna? Förhållandet Gud – människa har följt människans moralvärdering länge. Förhållandet människa – människa har med mänskliga rättigheter i FN:s regi existerat i drygt sextio år. Mellan FN:s sekulära allmänna förklaring och de religiöst grundade rättigheterna finns det stora likheter i utformningen. Skilsmässan de båda emellan blir ett led i praktiken att grunda de mänskliga rättigheterna i en värld utan Gud. Det innebär att definitionerna av vilka värdegrunder vi som människor skall ha är långt ifrån färdigställda – om de någonsin kommer att (eller skall) bli det. Greenmålet är ett exempel på detta. En synvinkel av domen är att den i sin helhet är en relativistisk invändning mot Europakonventionens värdeobjektivism. I det här fallet är det viktigt att konventionen blir ifrågasatt för att värdegrunderna skall förtydligas.

Inledningsvis i uppsatsen ställs den problematiska frågan om vad som rättfärdigar eller utgör grund för en viss rättighet. Utifrån formeln, vad är Y eller med andra ord, hur motiveras en rättighet? Om bildandet av FN och de mänskliga rättigheterna ses som en skilsmässa mellan Gud och människan ändras också förståelsen för frågan om motiven bakom rättigheterna. Tidigare i historien har det varit möjligt, stundom obligatoriskt, att Gud utgör det otvetydiga svaret på frågan men i och med att FN inte

⁸⁶ Rieffer, Barbara Ann, 2006, s. 39.

har en religiös grund måste dessa rättigheter grundas i det mänskliga varandet, intellektuellt och känslomässigt.

Om vi förstår implementering av de mänskliga rättigheterna i Europakonventionen och framför allt dess uttryck i praxis i Europadomstolen som en ständigt pågående förhandling om rättigheterna får detta som konsekvens att också frågan om motivet bakom rättigheterna förändras. En religiöst utformad moral är svår att ifrågasätta i och med att grunden för den är gudomlig. Därav följer en större rigiditet i förhållande till om moralen är skapad människor emellan. Artiklarna i konventionen är ratificerade av länderna i Europa och därmed ”ristade i sten”, men däremot förändras tolkningen av dem. Vad som i dagsläget inkluderas i religions- och yttrandefriheten är, som tidigare påvisats, inte detsamma som för trettio år sedan. Vår förståelse för rättigheterna förändras i takt med övriga samhällsförändringar. Det kanske inte längre är möjligt att i en sådan värld slutgiltigt svara på frågan om vad som är grunden för en rättighet i och med att rättigheten i sig ständigt förändras.

5.4 Avslutande diskussion

Uppsatsen är ett försök att visa på de olika perspektiv som är möjliga att lägga på de mänskliga rättigheterna. Å ena sidan behövs något att hålla fast vid – värden att försöka uppnå. Värdeobjektivismen kanske kan erkänna att relativisten till viss del har rätt – värden är komplicerade. Samtidigt kritiserar densamme relativisten för dennes pragmatiska förhållningsätt till världen vilket för värdeobjektivismen riskerar leda till att människor agerar i världen utan ett ideal att sträva mot. Å andra sidan synliggör relativisten de förhållanden som råder kring de beslut som fattas i värdeobjektivismens namn oavsett om det handlar om moraliserande över exempelvis människors livsval eller nationers val av styrelseskick. Relativisten skulle möjligen hävda att de objektiva värdena utgör ett trubbigt vapen eftersom alla människor oavsett bakgrund skall passas in i samma norm.

Utifrån detta är det svårt att positionera sig som renodlad relativist eller värdeobjektivist. Det skall framföras kritik mot värdeobjektivismen genom vilken den får sin legitimitet. Samtidigt är det också svårt att kalla sig helhjärtad värdeobjektivist eftersom detta oftast utgör ett eftersträvansvärt ideal och inte en realistisk syn på

världen. Det föreligger ett dialektiskt förhållande mellan relativismen och värdeobjektivismen.

Vi är utelämnade till att besluta vilka värdeobjektivistiska värden som skall gälla för oss människor. Före de båda världskrigen var det möjligen lättare att förlita sig på att Gud skänker oss rättigheter. Krigen visade tecken på något annat. Vi människor måste utan något utommänskligt komma överens. Den allmänna förklaringen är ett bevis på detta – sedan sextio år tillbaka står världen utan Guds moral i värdegrunden. Måhända skiljer sig inte människans rättighetsvärdegrund nämnvärt därifrån men vi måste skapa vår egen praxis. Greenmålet representerar just detta. Genom att domar blir praxis skapar människan sin egen värdeobjektivism – de värden vi håller högst. Innebörden blir att värdeobjektivismen också är föränderlig eftersom det är vi människor som kontinuerligt måste definiera de värden vi håller högst. Den dagen vi tror att vi har en slutgiltig definition kommer den av människan utformade värdeobjektivismen övergå till en utommänsklig sådan – att vara människa innebär just att förändras.

Referenser

Offentligt tryck

AD 1986 nr 11

AD 1998 nr 17

AD 1998 nr 97

AD 2001 nr 20

NJA 2005 s. 805

Prop. 2001/02:59 - Hets mot folkgrupp, m.m.

Artiklar och facklitteratur

Abiri, Elisabeth, 2009. "Mänskliga rättigheter i Sverige", sid 175-189 i Mikael Spång (red) *Mänskliga rättigheter – ett ofullbordat uppdrag*. Liber.

Bauhn, Per, 2006. *Mänskliga rättigheter och filosofi*. Liber.

Bernitz, Ulf, 1995, "Europakonventionens införlivande med svensk rätt – en halvmesyr", *Juridisk Tidskrift*, 1994-1995, sid 259-269.

Cameron, Iain, 2006. *An introduction to the European Convention on Human Rights*. Femte upplagan. Iustus förlag.

Danelius, Hans, 2007. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*. Tredje upplagan. Norstedts Juridik.

Fahlbeck, Reinhold, 2002, "Ora et Labora Bed och arbeta Om religionsfrihet i arbetslivet", *Tidsskrift för rettsvetenskap*, nr 3-5 2002, sid 468-549.

Fahlbeck, Reinhold, 2004, "Ora et Labora - On Freedom of Religion at the Work Place: A Stakeholder cum Balancing Factors Model", *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, nr 1 2004, sid 27-64.

Fisher, David I., 2005. *Mänskliga rättigheter – en introduktion*. Tredje upplagan. Norstedts Juridik.

Hamlyn, D.W., 1987. *Filosofins historia*. Bokförlaget Thales.

Hayden, Patrick, 2001. "History and theories of human rights", sid 3-10 i Hayden, Patrick (red) *The philosophy of human rights*. Paragon House, St. Paul, Minnesota.

Hayden, Patrick, 2001. "Immanuel Kant", sid 109-117 i Hayden, Patrick (red) *The philosophy of human rights*. Paragon House, St. Paul, Minnesota.

Kant, Immanuel, 1785. *Grundläggning av sedernas metafysik*. Daidalos.

Kellenberger, James, 2003. "Human Rights, Environmental Rights and Religion", sid 115-128 i Runzo, Joseph – Martin, Nancy M. – Sharma, Arvind (red) *Human Rights and responsibilities in the world religions*. Fjärde upplagan. Oneworld Publications, Oxford.

Lehrberg, Bert, 2006, *Praktisk juridisk metod*. Femte upplagan. I.B.A. Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB.

Martin, Paul J, 2000. "Religions, Human Rights, and Civil Society: Lessons from the Seventeenth Century for the Twenty-First Century", *Brigham Young University Law Review*, nr 3 2000, sid 933-944.

Månsson, Katarina, 2009. "FN-stadgan och mänskliga rättigheter", sid 31-43 i Mikael Spång (red) *Mänskliga rättigheter – ett ofullbordat uppdrag*. Liber.

Renteln, Alison Dundes, 1990. *International human rights – Universalism versus Relativism*. Sage Publications, Newbury Park, Kalifornien.

Rieffer, Barbara Ann, 2006. "Religion, Politics and Human Rights: Understanding the role of Christianity in the Promotion of Human Rights", *Human Rights & Human Welfare*, vol 6 2006, sid 31-42.

Stackhouse, Max L, 1999. "Human Rights and Public Theology: The Basic Validation of Human Rights", sid 12-30 i Carrie Gustafson – Peter Juviler (red) *Religion and human rights – Competing Claims?*. M.E. Sharpe, Armonk, New York.

Tesón, Fernando R., 2001. "Text-International human rights and cultural relativism", sid 379-393 i Hayden, Patrick (red) *The philosophy of human rights*. Paragon House, St. Paul, Minnesota. Artikeln publicerad i original 1985.

Westregård, Annamaria, 2005, "Drogtester på den offentliga sektorn – är de genomförbara med stöd av arbetsledningsrätten?", *Festskrift till prof. Reinhold Fahlbeck*, 2005, sid 653-673.

Internet

Europarådets hemsida

<http://www.coe.int/aboutcoe/index.asp?page=47pays1europe&l=en> 2009-09-26

Europarådets översättning av Europakonventionen

<http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/1009F7DB-87E3-4056-8E17-8A8A41768BA7/0/SwedishSuédois.pdf> 2009-09-04

Fagan, Andrew, *Internet Encyclopedia of Philosophy*, 2005.

<http://www.iep.utm.edu/hum-rts/> 2009-09-06

Frivillighetsorganisationernas fond för mänskliga rättigheters hemsida

<http://www.humanrights.se/upload/files/2/MR-instrument/Allmanna%20forklaringen%20utskriftsversion.pdf> 2009-10-25

Förenta Nationernas hemsida

<http://www.un.org/en/documents/udhr/> 2009-10-04

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter
<http://www.manskligarattigheter.gov.se/> 2009-09-07

UNICEFS hemsida
<http://www.unicef.se/stoppa-exploateringen-av-barn-nu/fakta-om-exploatering-av-barn/barnarbete> 2009-09-26

UShistory.org
<http://www.ushistory.org/declaration/document/index.htm> 2009-10-04

Övrigt

Filosofiska rummet i P1, *Etikens utmaningar*, 2007-06-17.
http://www.sr.se/laddahem/podradio/sr_p1_filosofiskarummet_070617060025.mp3